

Enyhülés az EU és Törökország között

Détente between the EU and Turkey

EGERESI ZOLTÁN

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszeri kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Baranyi Tamás Péter

Szöveggondozás:

T-Kontakt Kft.

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Egeresi Zoltán, 2021.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2021.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.E-2021.15>

Összefoglalás: Az elemzés átfogó képet kíván nyújtani az Európai Unió és Törökország között nemrég kezdődött *détente*-ről. Bemutatja a két fél kapcsolatának történelmi dinamikáját, és a diplomáciai viszonyt meghatározó problémákat. Az elemzés szerint a korábbi problémás időszak után a jelenlegi közeledés a kapcsolatok rendeződését hozza magával, azonban külső és belső tényezők miatt ez a normalizáció rendkívül törékeny marad. Az EU külpolitikája Törökország irányába egyre pragmatikusabb és tranzakcionálisabb lesz, ami világossá teszi, hogy milyen jelentős változás állt be a bilaterális kapcsolatokban.

Kulcsszavak: Európai Unió, Törökország, Migráció, Kelet-Mediterráneum

Abstract: *The paper endeavours to make an overview about the recent détente between the European Union and Turkey. It analyses the historical dynamics of their relations and the problematic issues that started to dominate the diplomatic agenda. It argues that the ongoing rapprochement between the two sides is a major normalization of ties after a troublesome period, however, due to external and internal factors, this process will remain ultimately fragile. The analysis concludes that the EU's foreign policy towards Turkey has become increasingly pragmatic and transactionalist which highlights a deep change in the two countries' bilateral relations.*

Keywords: *European Union, Turkey, Migration, Eastern-Mediterranean*

TÖRÖKORSZÁG ÉS AZ EU: CSATLAKOZÁS HELYETT PROBLÉMÁS VISZONY

Törökország és az Európai Unió (illetve elődje, az Európai Gazdasági Közösség, EGK) története 1959-ig vezet vissza, amikor a Római Szerződés aláírása után Törökország jelezte társulási szándékát. Az ankarai politikai elit számára akkor természetesnek tűnt, hogy a társulással részesévé válik egy újabb – ezúttal gazdasági jellegű – nyugati szervezethez, miután már számos másnak is tagja lett a korábbi években (például az Európa Tanácsnak, illetve ami még fontosabb, a NATO-nak). A [társulási szerződés](#) aláírása után (1963) évtizedek teltek el különösebb fejlemény nélkül, mígnem Turgut Özal miniszterelnök 1987-ben jelezte [csatlakozási szándékát az EGK-hoz](#). A kérés azonban ekkor [elutasításra talált](#). Ankarának a következő években azt sikerült kiharcolnia, hogy 1996-ban beléphetett a vámunióba, azonban az ezzel járó kedvezményeket sem terjesztették ki minden áruira.

A nagy áttörést 1999-ben sikerült elérnie a Bülent Ecevit-kormánynak, amikor az Európai Tanács helsinki csúcstalálkozóján sok más közép-európai állam mellett Törökország is megkapta a tagjelöltségi státuszt. A következő évek reformtevé-

kenységét a 2002-ben hatalomra kerülő Igazság és Fejlődés Pártja (AKP) is folytatta. Ráadásul Recep Tayyip Erdoğan miniszterelnökként jelentős erőfeszítéseket tett a ciprusi kérdés megoldása érdekében, azonban a két szigetresz egyesítéséről tartott népszavazáson a görög ciprióták [többsége a nem mellett voksolt](#), így Ciprus anélkül lett az EU tagja, hogy felszámolták volna a sziget megosztottságát.

A kérdés rendezetlensége megbosszulta magát nem sokkal azután, hogy elindultak a csatlakozási tárgyalások 2005 őszén: 2006 végére Ciprus befagyasztott számos megnyitott fejezetet a török tagsági tárgyalásokon. Törökország helyzetét nehezítette, hogy ekkora már lezajlott egy hatalomváltás Németországban is: az új német kancellárasszony, Angela Merkel – Nicolas Sarkozy francia államfő támogatását élvezve – pedig már inkább csak „[különleges partnerséget](#)” ajánlott Ankarának, amit az visszautasított. Noha 2010-ig még számos fejezetet megnyitottak a csatlakozási tárgyalásokon, az Erdoğan nemzetközi reputációját erősen megtépázó [2013-as Gezi-parki tüntetések](#) után már erősen megromlottak a kapcsolatok az EU és Törökország között, különösen az előbbi emberi jogi kritikája miatt. Az emberi jogok helyzetével kapcsolatos kritika a következő években a kibontakozó törökországi hatalmi átalakulás miatt egyre élesebb lett.

Ebben a csatlakozási tárgyalások effektív leállításával járó időszakban azonban a 2015–2016-os menekültválság két szempontból is új dimenziót nyitott. Egyrészt Törökország felértékelődött az EU számára, amit világosan jelzett, hogy a német kancellár, Angela Merkel már 2015 [októberében Isztambulba látogatott](#), hogy tárgyalásokat folytasson Recep Tayyip Erdoğan államfővel. A 2016 márciusában megkötött megállapodás ([valójában egy nyilatkozat](#)), melyben Törökországnak új csatlakozási fejezetek megnyitását, vízumliberalizációt, illetve 3+3 milliárd euró megfizetését ígérték, úgy tűnt, csökkentheti a migrációs nyomást Európán. Valóban, már egy évvel a nyilatkozat elfogadása után visszaesett az illegális úton Anatóliából [Görögországba érkezők száma](#). Másrészt, bár a két fél megállapodása a migráció tekintetében működött, ez a megállapodás azt is jelentette, hogy Törökország egyúttal messzebb is került a tagságtól, és de facto speciális partnerségbe került az Unióval: mintegy részévé vált az EU-t övező, esetlegesen pufferként szolgáló övezetnek. Mindez történt annak ellenére, hogy formálisan a csatlakozási tárgyalások nem értek véget, Törökországnak pedig mind a mai napig (leg)fontosabb külpolitikai célkitűzése a teljes jogú tagság elérése.

A migrációs megállapodás után azonban – a pozitív várakozások ellenére – nem történt érdemi változás. Ezt követően mindössze [egy csatlakozási fejezetet nyitottak meg](#), és továbbra sem zártak le újat. A vízumliberalizációra Törökország elégtelen erőfeszítései miatt nem került sor – és bár az Unió által támogatott 72 kritériumból Ankara közel hetvenet teljesített, a teljes listával mind a mai napig adós maradt. A 3+3 milliárd euró kifizetése pedig a törökök szerint akadozva halad: gyors kifizetés helyett 2021 elejéig is alig több mint 65 százaléka lett kifizetve az odaígért pénznek. Míg tehát a 2016-os megegyezésben vállaltak sem valósultak meg maradéktalanul – ezt a török államfő többször is felrótt az EU-nak –, addig számos más ponton is negatívan változott a két fél kapcsolata.

A demokrácia állapota és az emberi jogok helyzete már a 2013-as Gezi parkbéli zavargások után egyre komolyabb bírálatokat váltott ki az Európai Uniótól, azonban a 2016. július 15-i puccskísérlet után az azt követő letartóztatások, a Gülen-mozgalom felszámolása, és az államigazgatásban végrehajtott tisztogatások még tovább rontották Erdoğan évek óta amúgy sem jó európai megítélését. 2018 nyarától az elnöki rendszer életbe léptetése még inkább megerősítette az államfő hatalmát, melynek leváltására így – hacsak nem veszít választáson – matematikailag adódik csak minimális esély, hiszen a képviselők [3/5-ének](#) kellene támogatni az elnök elleni eljárás megelindítását, a két évtizede a választásokon a szavazatok 40–50 százalékát megszerző AKP pedig nem valószínű, hogy a saját pártelnöke ellen szavazzon. Az utóbbi években felgyorsuló hatalmi építkezés sikerének tükrében tehát az uniós vezetők számára egyértelművé válhatott: a török vezető még sokáig velük fog maradni, s az emberi jogi bírálatok ellenére folytatni fogja a kurd politikai és fegyveres mozgalom meggyengítésére vonatkozó törekvéseit, illetve megpróbálja megakadályozni, hogy hatalmi ellenlábások léphessenek színre.

E hatalmi építkezés másik fontos elemét a radikális jobboldali Nemzeti Mozgalom Pártjával (MHP) történő összefogás jelentette, amely nélkül nem vezethette volna be az elnöki rendszert. A MHP és az AKP között létrejött választási koalíció a gazdasági és politikai nehézségek ellenére szilárdnak bizonyult. A radikális oldallal történő szövetségkötés, társulva a külső és belső kihívásokkal, a nacionalista retorika felé tolta el a török kormány politikai kommunikációját. A nemzeti érdekek biztosítása és védelme külföldön pedig a külpolitikát agresszívebbé tette, amely ugyanakkor többször is hozzájárult ahhoz, hogy Erdoğan növelje a népszerűségét, vagy egyszerűen csak hetekre meghatározhassa a belpolitikai napirendet.

Ennek látványos eleme a Mavi Vatan (Kék haza) [koncepciójának a felkarolása](#). A koncepció a török tengeri érdekeltségek védelmét hirdette meg olyan kiterjesztett határok mellett, amelyek sok tízezer négyzetkilométeren vették semmibe a görög és ciprusi szuverenitást. A Mavi Vatan biztosítását szolgálta a Tripoliban székelő Líbiai Egységkormányral 2019 novemberében aláírt [két memorandum is](#), amelyből az egyik közös tengeri határról, a másik a török katonai segítségnyújtásról rendelkezett. Ezzel Törökország határozottan jelezte, hogy részt kíván venni a Földközi-tenger keleti medencéje hatalmi viszonyainak alakításában, s mindenképp befolyásolni kívánja a Ciprus, Izrael és Egyiptom határvidékén lévő gázkészletek európai piacokra történő szállítását. A török csapatok, illetve a szíriai zsoldosok 2020 elején meg is érkeztek Líbiába, majd az év közepére stabilizálták az egységkormány helyzetét, és egészen Szirtig nyomultak előre.

A török beavatkozás számos hatalom érdekét sértette: a Líbiával szomszédos Egyiptomét, az Egyesült Arab Emírségeket, illetve az EU részéről az Ankarával többszörösen vitában álló Ciprusét és Görögországét. Ezen államok mellé sorakozott fel Franciaország. A török hatalmi törekvéseket aggodalommal szemlélő államok több közös tengeri hadgyakorlatot tartottak, illetve 2020 második

felében nyilatkozatháború alakult ki a francia és a török államfő között. Egyúttal a 2020 tavaszán az EU által indított [IRINI művelet folyamatosan konfrontációba került Törökországgal](#), amely a fegyverembargó biztosítására hivatott művelettel szemben szállította a líbiai Egységkormánynak a fegyvereket.

A görög-török felségvizek vitájában a legnagyobb válságra 2020 augusztusában került sor, amikor egy görög és egy török hadihajó [összeütközött](#). A saját tagállamai és Törökország között az EU próbált közvetíteni. Míg Franciaország határozottabb kiállást sürgetett, és Emmanuel Macron államfő [szankciók kiszabását](#) sürgette az EU-nál, addig a soros uniós elnökséget adó Németország a dialógust erőltette a két fél között, s megpróbált közvetíteni – [ellenérzéseket kiváltva](#) a kemény uniós fellépést hiányoló görögökben. Bár Heiko Maas német külügyminiszter [nyári egyeztetései](#) Athénban és Ankarában hozzájárultak a konfliktus eszkalációjának megakadályozásához, azonban ezek sem hoztak átfogó eredményt, így a 2020 őszi európai tanácsi ülések már komolyabb szankciók veszélyét jelentették Törökországra nézve. Annak érdekében, hogy ezeket elkerülje, Ankara rendszeresen visszavonta kutatóhajóit a vitatott területekről, majd a rendre „enyhe” álláspontot elfogadó tanácsi nyilatkozatok után újra kiküldte őket. A nyilatkozatháború ellenére az EU, amely alapvetően a tárgyalásos konfliktusrendezést részesítette előnyben, 2019 közepétől kezdve egyre több szankciót fogadott el Törökországgal szemben. Az év közepén már csökkentették az előcsatlakozási alapról folyósítandó összeget, illetve lekerült a napirendről a magas rangú találkozók lehetősége.

Az Eit [2019. novemberi ülésén rendelkezett](#) az alkalmazandó szankciókról, miszerint utazási tilalmat vezet be és befagyasztja bizonyos személyek és entitások unión belüli vagyonát, ha azok (vagy velük együttműködők) a ciprusi EEZ-n belül hajtanak végre Nicosia jóváhagyása nélkül szénhidrogén lelőhelyek után kutatásokat. A szankciókat 2020 februárjában meg is hozták az első szankciót [két személy ellen](#) (a török olajipari vállalat, a TPAO két vezetője ellen). Majd pedig az EIT 2020. novemberi ülésen egy évvel [meghosszabbította](#) a 2019 őszen elfogadott szankciókat. Ugyan Görögország sokkal erősebb szankciók kirovását várta volna uniós szövetségeseitől (pl. [fegyverembargót](#)), több uniós állam, így Németország, Bulgária, Olaszország és Magyarország is, különböző okokból tartózkodott a túl kemény lépések megtételétől.

A TÖRÖK KÜLPOLITIKA VÁLTOZÁSA: EGY DÉTENTE KEZDETE?

Az EU és Törökország közötti viszonyt azonban más tényezők is befolyásolták. Ezekben a feszült őszi hónapokban zajlott az Egyesült Államokban az elnökválasztás. Joe Biden győzelmével Ankara elveszítette legfontosabb – ha nem egyetlen – amerikai szövetségeseit, Donald Trumpot, aki helyett ráadásul egy olyan vezetőt kapott, aki vélhetően jobban számon fogja kérni Ankarán az

emberi jogok helyzetét, s nagyobb nyomás alá is helyezi a tengeri területi vitát illetően. Ugyan az előző években sem volt felhőtlen a viszony az USA és Törökország között, Trump mégis lehetővé tette a törököknek – a saját adminisztrációja tiltakozása ellenére –, hogy Észak-Szíriában területeket foglaljanak a kurdoktól, illetve az elnök igyekezett késleltetni az amerikai szankciókat az S-400-as rendszer megvásárlása miatt, igaz, 2020 végén [ezeket mégis bevezették](#).

Az amerikai és török sérelmek, vitás kérdések hosszú listájának (S-400-as rakétavédelmi rendszer és az F-35-os vadászgépprogram, a szíriai kurdok lehetséges amerikai támogatása, Fethullah Gülen kiadatása, a törökországi emberi jogi helyzet stb.) fényében Ankara konfliktusos kapcsolatra számíthat az Egyesült Államokkal. Az EU számára fontos földközi-tengeri térséget illetően pedig már az előző kormányzat is határozott álláspontot képviselt: a 2020-ban a régióban tett amerikai külügyminiszeri látogatások is a Görögországgal és Ciprus-sal szemben kialakult konfliktus [deeszkalációját célozta](#), Joe Biden alatt pedig ez biztosan nem fog változni, különösen nem Törökország érdekei szerint.

A borús kilátások miatt Erdoğan úgy döntött, hogy az eddigi frontok legalább egy részét vagy lezárja, vagy legalábbis megpróbálja ezeket diplomáciailag rendezni. Ebben számos körülmény a kezére játszott, így például Líbiában [ideiglenes kormány alakult](#), amely, úgy tűnik, egyelőre mindegyik fél bizalmát élvez, s melynek vezetői pozitívan nyilatkoztak Törökországról is. Így a török érdekek, úgy tűnik, nincsenek veszélyben, a török elnök pedig egyúttal időt nyert a líbiai helyzet rendezéséig.

Ezzel együtt Erdoğan nyitott Franciaország irányába is, amelynek vezetőjével nemrégiben baráti, a dialógus újraindítását szorgalmazó [leveleket](#) váltottak. A szomszédságpolitikájában is történtek változások. Az év elejétől egymást érték a feszültségek enyhítését szolgáló bejelentések és diplomáciai kezdeményezések. Így [január 25-én újraindultak](#) a tárgyalások Görögország és Törökország között – amiket még 2016-ban a Cíprasz-kormány állított le –, ezzel együtt Ankara visszavonta a vitatott felségvizekre küldött kutatóhajót, az Oruç Reist. Továbbá bejelentették, hogy április végén Genfben újrakezdődnek a 2017-ben Crans-Montanában megszakadt [ciprusi újraegyesítési tárgyalások](#).

Március elején pedig a török kormány egy [emberi jogi akciótervet](#) hirdetett meg, amely a következő két évben folytatott konzultációk révén számos könnyítést ígér az ügyintézésben, a rendőrségi eljárásokban, s amelynek a kifizetése alkotmánymódosítás lenne. A vélhetően inkább politikai kommunikációs eszközként bevetett akcióterv komolysága annak tükrében kétséges, hogy nem sokkal később eljárás indult a Népek Demokratikus Pártja (HDP) ellen – igaz, nem sokkal később az [Alkotmánybíróság](#) visszautasította a párt feloszlatajáról szóló keresetet.

Ilyen előzmények után érkeztek el a márciusi Európai Tanácsi üléshez. A 2020. decemberi EiT Joseph Borellt, az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjét bízta meg az EU–Törökország kapcsolatokról szóló átfogó [jelentés](#) összeállításával, ami március 22-re készült el. A dokumentum ennek megfelelően a politikai, a kétoldalú kapcsolatokat, valamint a gazdasági és kereskedelmi

kapcsolatokat tekinti át, kitérve a párbeszéd csatornáira, a mobilitásra, a vámunióra, a menekültügyi kooperációra, de a politikailag vitás kérdésekre, ellentétekre is. A jelentés konklúziójában kettős stratégiát javasol: az együttműködés erősítése a migráció területén (1450 menekült visszafogadása Görögországból, közben a szíriai menekültek uniós áttelepítésének folytatása), a vámunió, a magas szintű találkozók, és az emberek közötti kapcsolatok (Erasmus+ stb.) területén, míg további korlátozások kilátásba helyezése újabb személyek és entitások elleni szankciók formájában, illetve gazdasági megszorítások, bizonyos szektorok elleni lépések (például a turizmus), és akár import/export korlátozások kilátásba helyezése bizonyos áruk és technológiák esetében.

A borelli jelentés több pontját átvéve végül a március 25–26-i EiT is pozitív fejleményekkel ért véget Törökország szempontjából: a jelentés alapján az EU tagállamok vezetői az együttműködést illetően [szorgalmazzák](#) a vámuniós szerződés modernizálását, a személyek mobilitásának növelését a két fél között, amennyiben Ankara nem folytatja a földközi-tengeri kutatásokat. Ugyanígy támogatják egy átfogó földközi-tengeri konferencia megrendezését. Amennyiben ezek nem valósulnak meg, úgy az EU hajlandó további szankciókat hozni Törökország ellen.

Az EiT-nek súlyt adva húsvét után rögtön, április 5-én Ankarába látogatott Ursula von der Leyen, az Európai Unió Bizottságának elnöke, és Charles Michael, az EiT elnöke. A Recep Tayyip Erdoğannal folytatott tárgyalás – amely egy diplomáciai malőrrel vette kezdetét, ugyanis Ursula von der Leyennek [nem készítettek ki székét](#) – jelezte az EU részéről a nyitottságot a párbeszédre, s arra, hogy partnerként kezelje Erdoğant. Ugyan az uniós fél kiemelte, hogy az emberi jogok helyzetét fontosnak tartja, s kritizálták a török vezetőt, hogy kilépett az isztambuli egyezményből, alapvetően a közös érdekek mentén történő együttműködés hangsúlyozása volt a találkozó lényege.

VÁLTOZÓ TÖRÖK-UNIÓS KAPCSOLATOK

A z uniós kommunikáció a szokásos, jelenleg kevésbé hangsúlyos emberi jogi bírálatoktól eltekintve alapvetően pragmatikusnak és tranzakciónak tekinthető. A kooperációért cserébe az EU hajlandó főleg gazdasági kérdésekben kedvezni Törökországnak, azonban a tagállami érdekek megsértése esetén szankciókra is képes. Ezeknek a szankcióknak a pontos meghatározására nem került sor, így az eddigiek alapján nem várható komoly büntetés, hiszen számos uniós országnak érdeke a Törökországgal való normális kapcsolatok fenntartása, így akadályozni fogják a kemény görög, ciprusi és francia kérések teljesítését.

Ugyanakkor a jelenlegi tárgyalási keret elemeinek hiánya pontosan reflektál arra, hogy mennyire megromlott a két fél viszonya: a nyilatkozatokban nem esik szó új fejezetek megnyitásáról, illetve az EU a vízumliberalizáció erőltetése

helyett is inkább a hallgatói mobilitást, a kutatói együttműködés bővítését indítványozza. Noha nem mondták ki, a jelenlegi párbeszéd már nem egy csatlakozni kívánó (vagy arra reálisan aspiráló) állammal, hanem az EU perifériáján elhelyezkedő, asszertív középhatalommal való vitás kérdések minél csekélyebb gazdasági és politikai áron történő rendezését szolgálja.

A jelenleg tapasztalható „détente” ennek ellenére meglehetősen [ingatag lábakon](#) áll. Egyrészt nem várható, hogy sikerülne rövid távon áttörést elérni az évek óta húzódó vámunió modernizációja terén, noha júniusra már terveket szeretnének – gyakorlatilag ez a legfontosabb gazdasági ösztönző az EU kezében –, másrészt több külső és belső tényező is a tartós közeledés ellen hat. Így például kétséges a líbiai ideiglenes kormány sikere (2021 decemberében tartanak a választásokat); a kormány bukása és a frontvonalak újrainyitása után eszkaláció várható. Ugyanígy nem várható áttörés a ciprusi kérdésben sem: a több évtizedes megosztottság felszámolására a helyi törököknek széleskörű jogok biztosítását ajánló megoldásokra a ciprióta görögök mondtak nemet (legutóbb 2004-ben), míg az sem várható, hogy Törökország úgy vonuljon ki a szigetről, hogy „védtelenül” hagyja a török kisebbséget – arról nem is beszélve, hogy a sziget északi részén állomásozó 30 ezer török katona számára fontos támaszpontként szolgál az ország rész.

Ugyanígy az égei-tengeri görög–török határvita is évtizedek óta húzódik áttörés nélkül, és lényegében patthelyzetet eredményez számos más kérdésben is. Ezt az állóvizet olykor felkavarja egy-egy nagyobb diplomáciai válság, amelynek rendszerint az Egyesült Államok beavatkozása vet véget. Hasonló tendenciák várhatók a jövőt illetően a Földközi-tenger vitatott térségeit illetően is, és mindegyik az új amerikai kormányzat politikája is hatni fog. Ugyan a közel-keleti térség nem lesz prioritás a Biden-kormányzat számára, Törökország az Egyesült Államokkal is megegyezne számos vitás kérdésben – így például az F-35-ös fejlesztési programba is visszatérne, amit viszont Washington kategorikusan kizárt. Az amerikai–európai kapcsolatok javítására tett erőfeszítések ráadásul azt vetítik előre, hogy az új vezetés határozottabban kiállhat Görögország és Ciprus mellett. Az eddigi török diplomáciai erőfeszítések ellenére egyelőre Erdoğan hiába várja Joe Biden telefonhívását.

A török belpolitika sem ígér sok jót: a jelenlegi gazdasági helyzet rendkívül rossz, amelyet nemcsak a pandémia nehezít, hanem a jegybankot érintő államfői beavatkozások – ezekre a piacok idegesen reagáltak, és a török líra újabb mélyrepülésbe kezdett. A török kormány is számol a növekvő munkanélküliség és belső feszültségek miatti jövőbeli zavargásokkal, amit jelez, hogy a rendőrségnek lehetővé tették a [katonai fegyverkészletekhez](#) való hozzáférést.

Erdoğan célja, hogy amennyire lehet, tematizálja a belpolitikát az Unióval folytatott tárgyalásokkal. Amennyiben komolyabb anyagi forrásokat tud szerezni akár egy új menekültügyi csomag révén, vagy pedig nagyobb politikai győzelmet tud aratni (például a Földközi-tengeri konferenciával), azt már sikerként mutathatja be a hazai közvéleménynek. Ennek elmaradása azonban megint nyilatkozatháborúhoz és a Földközi-tengeren a kutatások újjáélesztéséhez vezethet – amivel a török elnök megpróbál majd erőt felmutatni odahaza.